

Digitalizacja

WIEDZA W PIGUŁCE

Obecnie książka nie musi wcale być wydrukowana. Technologie cyfrowe umożliwiają jej odczytanie z ekranu komputera czy tabletu. Dotyczy to również utworów, które powstały na długo przed wynalezieniem komputerów. Można z nich korzystać wygodnie i nowocześnie dzięki digitalizacji, czyli przeniesieniu treści z formy analogowej (np. papierowej) na cyfrową.

Digitalizacja otwiera zupełnie nowe możliwości rozpowszechniania analogowych materiałów. Dzięki internetowi mogą być dostępne na całym świecie. Dzieła powstałe przed erą technologii cyfrowej bardzo często przeszły już do domeny publicznej. Korzystają z tego instytucje kultury, takie jak biblioteki czy muzea, które chcą udostępniać swoje zbiory online. Na ich stronach internetowych można np. obejrzeć stronicę pięknych starych ksiąg, których biblioteki zwykle nie wypożyczają. Albo odbyć wirtualną wycieczkę po muzeum i przypatrzyć się szczegółom zdigitalizowanych obrazów.

Istnieją także serwisy internetowe udostępniające dzieła literackie w formie cyfrowej. Należą do nich biblioteka internetowa Wolne Lektury (wolnelektury.pl) czy anglojęzyczny Projekt Gutenberg (gutenberg.org).

Wszystkie te instytucje wykorzystują często skomplikowane techniki digitalizowania. Każdy może jednak dokonać go za pomocą ogólnodostępnych narzędzi, np. aparatu cyfrowego, skanera, a nawet telefonu komórkowego. Digitalizując, możemy uchronić nasze pamiątki od zniszczenia lub zapomnienia. Stare listy w formie cyfrowej nie pozostaną, a skany na czarno-białych zdjęciach dziadków można poprawić w programie do obróbki zdjęć.

Przenoszenia treści na nośniki cyfrowe należy jednak dokonywać z głową. To, że wszystko możesz zdigitalizować, nie oznacza, że warto to robić. Poświęcaj swoją pracę i czas takim materiałom, do których w przyszłości będziesz chciał powrócić. Więc przed zeskanowaniem wszystkich swoich starych szkolnych notatek zastanów się, czy rzeczywiście będą ci potrzebne.

Pamiętaj również, że czasami udostępnienie zdigitalizowanych treści jest niezgodne z prawem. Dzieje się tak, gdy majątkowe prawa autorskie do danego utworu jeszcze nie wygasły. Aby to się stało, musi minąć 70 lat od śmierci jego autora. Nie każdy więc zeskanowany tekst możesz opublikować w internecie.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Zajęcia poświęcone są zasobom kultury i tradycji, takim jak muzyka zapisana na płycie, filmy na taśmach, stare fotografie czy pamiątki. Pozostając w formacie analogowym, w erze cyfryzacji ulegają zapomnieniu i są narażone na zniszczenie. Zajęcia uświadamiają, jakie wartości tkwią w tych zasobach i jak łatwo można je zachować dzięki digitalizacji.

Przed zajęciami

Poproś uczestników i uczestniczki o zeskanowanie specjalnie na te zajęcia ważnej dla nich fotografii ze swojego analogowego archiwum, którą chcą pokazać reszcie grupy, i napisanie kilku zdań o tym, czego dotyczy. Niech przyniosą materiały w formie elektronicznej do wyświetlenia przez rzutnik.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, co to jest digitalizacja, czego dotyczy i do czego służy;

- mają świadomość, że pamięć o wydarzeniach, ich świadkowie i nośniki dokumentacji przemijają i warto je zachować;
- znają narzędzia do prostej digitalizacji (np. skaner, aparat cyfrowy, telefon komórkowy z aparatem, dyktafonem czy kamerą, kamera wideo);
- potrafią dokonać prostej digitalizacji;
- wiedzą, jakie są prawne ograniczenia udostępniania zdigitalizowanych treści.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min
Forma: dyskusja
Pomoce: tablica i kreda

Zapytaj uczestników i uczestniczki:

- Czy często oglądają w domu slajdy czy stare zdjęcia w albumach, filmy wideo z rodzinnych archiwów, przeglądają pamiętniki prababci albo słuchają starych nagrań z winylowych płyt czy kaset magnetofonowych, które mają w domu?
- Jeśli nie, to co jest przeszkodą? Nie wiadomo, gdzie są? Trzeba je odkurzyć czy uruchomić sprzęt? Może sprzętu już nie ma? Materiały są słabej jakości? A może nie ma po co ich przeglądać? Ta ostatnia odpowiedź to ważny głos sugerujący kwestię wyboru — dokumentację czego się zachowuje, co warto zachowywać.
- Czy oglądaliby je chętniej, gdyby były na komputerze albo w telefonie, a co więcej w ciekawej i dynamicznej formie (starannie wybrane, atrakcyjnie zmontowane)?

2.

Czas: (w zależności od liczebności grupy iliczbą chętnych) ok. 25 min
Forma: prezentacja
Pomoce: komputer z rzutnikiem

Poproś uczestników i uczestniczki o krótkie zaprezentowanie zeskanowanych specjalnie na te zajęcia ważnych dla nich fotografii z archiwum i opowiedzenie w kilku zdaniach o tym, czego dotyczą. Każda osoba ma od pół minuty do minuty. Wyświetlaj fotografie przez rzutnik i pilnuj czasu, żeby nikt nie przedłużył i wszyscy, którzy chcą (nie trzeba zmuszać) zdążyli.

3.

Czas: 15 min
Forma: dyskusja
Pomoce: tablica i kreda

Zapytaj uczestników i uczestniczki (hasłowo zapisuj odpowiedzi):

- Czy szukając materiałów do dzisiejszych zajęć, natknęli się na ciekawe materiały, o których nie pamiętali?

- Jak można sobie poradzić z rodzinnymi materiałami (fotografie analogowe, kasety magnetofonowe i wideo, taśmy szpulowe, płyty gramofonowe), które nie mają cyfrowej postaci, a coraz bardziej niszczą?
- Do czego można używać tego typu zdigitalizowanych materiałów (np. w sieciach społecznościowych, do tworzenia multimedialnych publikacji rodzinnych z okazji rocznic, świąt czy urodzin)? Powiedz, że spoza swobodnego udostępniania wyjęte są materiały, do których nie wygasły majątkowe prawa autorskie.
- Czyje opowieści spośród ich najbliższych (rodziny, znajomych czy sąsiadów) warto by zachować w cyfrowej formie? Dlaczego (doświadczenia historyczne, życiowe, itd.)?
- Jakie zbiory analogowe warto digitalizować? Jak można ułatwić do nich dostęp i korzystanie z nich w dowolnej chwili i miejscu? Do czego jeszcze można ich użyć?

Podsumowując, powiedz o staraniach różnych projektów i instytucji (m.in. Domu Spotkań z Historią i Ośrodka Karta — Archiwum Historii Mówionej: www.dsh.waw.pl/pl/archiwum_historii_mowionej) starających się dokumentować współczesne i niedawne życie społeczne, aby został po nich ślad, a bohaterami dokumentacji są zwykli ludzie — potencjalnie członkowie naszych rodzin, znajomi czy sąsiedzi.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- uważają digitalizację za prostą czynność, którą można samemu wykonać?
- wiedzą, że nie ma sensu digitalizować wszystkiego, co jest analogowe, że warto wybierać najciekawsze materiały?
- mają świadomość prawnych ograniczeń udostępniania zdigitalizowanych treści objętych prawem autorskim?

Opcje dodatkowe

Zeskanowane fotografie uczestników i uczestniczek wraz z przygotowanym przez nich opisem można umieścić w internecie (na blogu, stronie www czy innym miejscu dokumentowania zajęć danej grupy) jako efekt spotkania.

MATERIAŁY

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Oznacz zdania jako prawdziwe lub fałszywe:

- Wszystkie samodzielnie zdigitalizowane materiały można publikować w internecie bez względu na status praw autorskich ich analogowego oryginału. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
- Każda digitalizacja wymaga specjalistycznego sprzętu i wiele czasu. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]
- Gdy zdigitalizujemy materiały i umieścimy je na komputerze albo innym powszechnym nośniku (CD, DVD, pendrive), mamy gwarancję, że zostaną zachowane na zawsze. [rozwiązanie: fałsz] [Prawda/Fałsz]

SŁOWNICZEK

- **digitalizacja:** działanie polegające na przeniesieniu materiałów zapisanych w postaci analogowej do formatu cyfrowego.
- **postać analogowa:** tradycyjny zapis informacji, np. na taśmie filmowej, papierze, płycie winylowej. Postać cyfrowa umożliwia zapis za pośrednictwem kodu binarnego – zer i jedynek.
- **domena publiczna:** zbiór utworów będących dobrem wspólnym, do których prawa autorskie wygasły (np. utwory Chopina) oraz utwory, które nigdy nie były chronione, bo zostały stworzone przed powstaniem prawa autorskiego.
- **osobiste prawa autorskie:** prawa niezbywalne chroniące więź twórcy z utworem. Jest to prawo do m.in. oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem, decydowania o tym w jaki sposób jest po raz pierwszy rozpowszechniony, wykorzystywany i jakie zmiany mogą zostać wprowadzone w jego formie lub treści. Osobiste prawa autorskie trwają wiecznie i nie można ich przekazać na rzecz innych osób.
- **majątkowe prawa autorskie:** prawo twórcy do korzystania z utworu i rozporządzania nim. Jest to prawo zbywalne, co oznacza, że twórca może przenieść je na inne osoby lub udzielić zezwolenia na korzystanie z utworu (za wynagrodzeniem lub bez). Trwanie majątkowych praw autorskich jest ograniczone w czasie (70 lat po śmierci autora).
- **dozwolony użytek:** możliwość nieodpłatnego korzystania z dzieła bez zgody posiadacza praw majątkowych. Dozwolony użytek osobisty oznacza możliwość korzystania z dzieła, jak również kopiowanie go na użytek własny lub osób bliskich. Istnieje także dozwolony użytek publiczny, z którego korzystają biblioteki, muzea, archiwa i szkoły.

CZYTELNIA

- Federacja bibliotek cyfrowych, [dostęp: 13.02.2013], Dostępny w Internecie: <http://fbc.pionier.net.pl/owoc/list-lib>.
- Smith Abby, **Dlaczego przekształcać na postać cyfrową?** [online] [dostęp: 13.02.2013], Dostępny w Internecie: <http://www.agad.archiwa.gov.pl/electro/abby.html>.
- Ziętał Katarzyna, **Formy analogowe w świecie cyfrowym: o sentymencie do płyty winylowej** [data: 12.06.2013] [online], [dostęp: 13.02.2013], Dostępny w Internecie: <http://historiamedia.org/2012/06/12/formy-analogowe-w-swiecie-cyfrowym-o-sentymencie-do-plyty-winylowej>.

Tekst: Urszula Dobrowolska, scenariusz: Jan Dąbkowski, konsultacja merytoryczna: Grzegorz Stunża. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/digitalizacja/>.

Publikacja zrealizowana w ramach projektu Cyfrowa Przyszłość, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Podstawa programowa:

Plastyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji – percepcja sztuki.

II. Tworzenie wypowiedzi – ekspresja przez sztukę.

Nowa podstawa programowa:

Informatyka, VII-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń korzystając z aplikacji komputerowych, przygotowuje dokumenty i prezentacje, także w chmurze, na potrzeby rozwiązywania problemów i własnych prac z różnych dziedzin (przedmiotów), dostosowuje format i wygląd opracowań do ich treści i przeznaczenia.

Uczeń zapisuje efekty swojej pracy w różnych formatach i przygotowuje wydruki.

Uczeń rozwija umiejętności korzystania z różnych urządzeń do tworzenia elektronicznych wersji tekstów, obrazów, dźwięków, filmów i animacji.

Informatyka, liceum i technikum

Treści nauczania

zapoznaje się z możliwościami nowych urządzeń cyfrowych i towarzyszącego im oprogramowania.

objaśnia funkcje innych niż komputer urządzeń cyfrowych i korzysta z ich możliwości.

rozwiązuje problemy korzystając z różnych systemów operacyjnych.

podaje przykłady wpływu informatyki i technologii komputerowej na najważniejsze sfery życia osobistego i zawodowego; korzysta z wybranych e-usług; przedstawia wpływ technologii na dobrobyt społeczeństw i komunikację społeczną.